

Eugene O'Neill

PITKÄN PÄIVÄN MATKA YÖHÖN

TUOMO MANNINEN/KANSALLISTEATTERI

Pyhäjoen lukio 2009, kirjallisuuden ja kuvataiteen kurssitöitä

Nobel-palkitun **Eugene O'Neillin** omaelämäkerrallinen näytelmä Pitkän päivän matka yöhön on modernin draamakirjallisuuden upea klassikko. Tyronen perhe on ko-

koontunut kesäasunnolle helteisenä elokuun päivänä 1912. Perheen isä, näyttelijä **James Tyrone**, pojat **Jamie** ja **Edmund** sekä äiti **Mary** kohtaavat toisensa ja menneisyyten-

sä. Pettymykset, valheet ja salaisuudet aukeavat, kun perheenjäsenet pitkän päivän aikana yrittävät epätoivoisesti löytää toisensa.

Pyhäjoen lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat ovat lukeneet Eugene O'Neillin näytelmän Pitkän päivän matka yöhön ja tutkineet näytelmän ihmisiä, rakennetta ja teemaa; opiskelijat kirjoittivat esseitä näytelmän ja Suomen Kansallisteatterin teatteriesityksen pohjalta. He katsoivat myös **Sidney Lumetin** ohjaaman elokuvan Pitkän päivän matka yöhön.

Psykologian tunneilla opiskelijat lukivat psykologisen tiedon kannalta näytelmän ihmisiä, ihmissuhteita ja lapsuuden vaikutuksia ihmisen kehittymiseen. Opiskelijoiden blogikeskusteluihin voi käydä tutustumassa tässä osoitteessa:

<http://matkat.ning.com/>

Kuvataiteen tunneilla näytelmän henkilöille ja kirjallisille pohdinnoille

”Mikä on mennyttä, se on nykyisyyttä. Ja myös tulevaisuutta. Kaikki me yritämme päästä siitä eroon ja valehdella, ettei niin ole.”

haettiin visuaalista muotoa **Picasson** avulla; taiteilija **Picasson** työt toimivat välineinä näytelmän henkilöiden tunnemaailmojen kuvaamisessa.

Pitkän päivän matka yö-

hön -liitteessä julkaisimme 3 esseitä ja esimerkkejä kuvataiteen töistä.

Liitteen on taittanut **Sampo Pakkanen**.

”Teksti on hyytävän hieno. Hienompaa on tuskin olemassa. Eugene O'Neillin (1888-1953) näytelmä Pitkän päivän matka yöhön saa Kansallisteatterin Willensaunassa myös arvoisensa tulkinnan. Kolme ja puolittaisesta esityksestä, jossa ei ole minuuttiakaan liikaa, yöhön lähtee yleisö, jota on liikutettu. Esko Salminen, Terhi Panula, Eero Aho ja Jussi Nikkilä. Bravo! Kurt Nuotio on saanut ohjattavakseen näyttelijöitä, jotka hallitsevat instrumenttinsa. Tämä näytelmä on pakko nähdä uudestaan.” Riitta Kylänpää, Suomen Kuvalehti, 40/2009

Kuvassa Esko Salmisen näyttelemä isä Tyrone ja äiti Maryn esittäjä Terhi Panula.

Riitasointuja

ASSI NÄRHI

Riitasoinnut. Ne kuvaavat **Sidney Lumetin** ohjaamaa elokuvaa Pitkän päivän matka yöhön (1962), joka pohjautuu **Eugene O'Neillin** kirjoittamaan näytelmään. Elokuvan alussa soiva **André Prevenin** pianomusiikki johdattaa katsojan tuleviin tapahtumiin. Koko Tyronen perheen traaginen elämä aukenee yhden päivän aikana. Ja se päivä on pitkä.

Elokuvan juonta on alusta alkaen helppo seurata, koska se mukaillee lähes täydellisesti näytelmää. Vaikka näytelmää ei olisi lukenutkaan, se ei häiritse. Pala palalta katsojalle selviää Tyronen perheen historia. Tapahtumat esitetään kiertelemättä niin kuin ne ovat. Toimintaa kaipaavalle elokuva tulee olemaan pettymys. On vain monologia, dialogia, sanoja sanojen perään. Ei erikoistehosteita. Ainoastaan siirryttäessä kohtauksesta toiseen kuulee pianon riitasointuja. Väritkin

ovat musta ja valkoinen. Väreillä ei ole siis voitu luoda erilaisia tunnelmia. Elokuva on yksinkertaisen koruton, ja se muotoutuu keskustelujen ympärille. Välillä tulee hetkiä, jolloin kaipaisi jotain tapahtuvaksi. Mutta, jos on valmis syventymään ja mietiskelemään, on elokuvassa pohdittavaa riittämiin.

Perheeseen kuuluvat vanhemmat James (**Ralph Richardson**) ja Mary (**Katharine Hepburn**) sekä pojat Jamie (**Jason Robards, Jr**) ja Edmund (**Robert Stockwell**). Elokuvan alkaessa välittyy kuva rauhallisesta ja kauniista idyllistä. Meren rannalla, puiden katveessa on upea, suuri kartano. Kartanon terassilla istuvat perheen vanhemmat. Mikä voisi olla pielessä noin ihastuttavassa ja levollisessa paikassa?

Pian katsoja saa kuulla, että Mary on ollut nuoruudessa morfiinikoukussa. Vastikään äiti on palannut vieroituksesta, joten kaiken luulisi olevan nyt

parhain päin. Perheen kuopuksen, Edmundin keuhkotauti on äidille kuitenkin kova paikka. Hänen oma isänsä on nimittäin kuollut siihen aikoinaan ja toista menetystä olisi vaikea kestää. Kieltääkseen asiat Mary ratkeaa jälleen tähän myrkkyy. Vaikka äidin riippuvuus on vakava asia, elokuvan parasta antia ovat äidin morfiinihöyryiset sekoilut. Ne tuovat elokuvaan kaivattua toimintaa. Eräässä kohtauksessa Mary on hermostunut ja kiertää kehää pöydän ympäri. Kamera seuraa Marya, ja samat näkymät Maryn ympärillä vain vilahtelevat uudestaan ja uudestaan ohi. Tämä saa katsojankin kokemaan Maryn hermostuneisuuden. Hepburn on paneutunut rooliinsa, ja äidin mielialan äkinäiset vaihdokset onnistuvat häneltä mainiosti. Parhaiten ne tulevat esiin äidin ja Edmundin välisissä kohtauksissa. Äiti huutaa, itkee, läpsii, halailee ja suukottelee poikaansa. Luultavasti äidin morfiiniriippuvuudella on osansa ylenpalttisiin hellyydenosoituksiin. Toisaal-

ta tämä kiintymys voi johtua myös aviopuolison vähäisistä huomionosoituksista ja muuttenkin yksinäisestä elämästä. Äiti hakee hellyydenkipeydessään turvaa kuopuksestaan. Ei äiti kuitenkaan ole ainoa, jonka mielialat heittelevät. Elokuvan loppupuolella, kun isä ja Edmund pelaavat korttia, Edmund raivoaa isälleen. Silloin isä alkaa vapista ja melkein itkee. Yhtäkkiä riita onkin sovittu, ja korttipeli jatkuu. Tässä kohti Jamesin tunteet tulevat parhaiten esille. Muuten Richardsonin roolisuoritus jää kuitenkin laimeaksi.

Elokuvassa keskitytään kerrassaan liikaa äidin ongelmiin, ja muut henkilöt jäävät taka-alalle. On kuin Mary olisi pääroolissa. Hänen useat monologinsa korostavat vain lisää hänen rooliaan. Kun Mary puhelee yksikseen sekavia, kamera zoomaa lähelle hänen kasvoja ja katsoja pääsee syvemmälle äidin ajatuksilla. Ilmeet kertovat omaa tarinaansa. Sanotaan, että James on pääroolissa, mutta ei häntä

ainakaan ole kuvallisin keinoin siihen nostettu. Kun elokuvaan paneutuu, huomaa, että isän käyttäytyminen ja tavat ovat vaikuttaneet suuresti perheen ongelmiin. Myös Maryn tilanne on paljon Jamesin vika. Sen takia isän voisi sanoa olevan pääroolissa, mutta hän on sitä vähän kuin vaivihkaa muiden henkilöiden kautta. Isän saattaus, joka tulee hyvin esiin näytelmässä, jää elokuvassa Maryn morfiiniriippuvuuden varjoon. Perheen miehet ovat myös taipuvaisia käyttämään alkoholia, kun ongelmia ilmenee. Elokuvan lopussa jokaisen miehen suussa virtaakin iloliami. Jamie jää jollain tapaa etäiseksi alkoholiongelmineen ja epäonnistumisineen. Edmundin sairauttakin käsitellään oikeastaan vain äidin tunteilun kautta.

Kun päivä etenee kohti iltaa, hämärtyy ja myös ilmapiiri käy synkemmäksi. Talo on piiloutunut sumun syyliin. Vain ulkoa kuuluva sumutorven ääni ilmoittaa elämästä talon ulkopuolella.

Se ohjaa merellä liikkujia varomaan vaaroja. Myös talon sisällä elämä on sumentunut, mutta perheellä ei ole ketään sumutorvena ohjaamassa heitä pois sumun keskeltä.

Elokuvan alussa äidin tukka on moitteettomasti nutturalla. Nyt se on sekaisin ja auki. Niin on myös äiti itse. Hän on sekaisin morfiinista ja sen vaikutuksen alaisena avautuu ajatuksistaan. Äiti puhuu kuin itselleen. Hän muistelee menneitä ja puhuu, kuinka silloin oli onnellinen. Hän miettii, mitä hänen haaveilleen ja onnelleen tapahtui. Sitten hän muistaa tavanneensa James Tyronen. Näihin ajatuksiin elokuva loppuu. Perheen ongelmat eivät ratkea, mutta elokuvan aikana on päässyt tutustumaan yhden perheen traagiseen elämään. Samat riitasoinnut, jotka soivat elokuvan alussa, myös päättävät elokuvan.

SIRPA HELANDER

Maalaukseni kuvaa Tyronen perheen monimuotoisia ongelmia ja etenkin äiti Maryn sekavia tunteita. Alkoholismi, äiti Maryn morfiiniriippuvuus ja isä Jamesin rahankäytön ongelmat näkyvät vahvasti työssäni. Myös menneisyyden haamut, kuten Maryn ja Jamesin ensimmäisen lapsen kuolema, ovat osa maalausta.

Voimakkaat värit kertovat näytelmän painostavasta ja hermostuneesta tunnelmasta. Maalauksessa hallitsevat hyvin räikeät värit: punainen, keltainen, oranssi, vihreä ja violetti. Ne symbolisoivat perheen ailahtelevia mielialoja sekä painostavaa tunnelmaa. Paksut rajaukset ja vastavärienkäyttö tuovat lisää kontrastia maalaukseen. Synkät värit, kuten musta, harmaa ja tummansininen, ovat myös osa maalausta. Tummat värit kertovat ongelmien vakavuudesta.

Melkein keskellä maalausta on perheen suurin huolen aihe eli äiti Mary ja hänen morfiiniriippuvuutensa. Myös Maryn ja Jamesin pojan Edmundin sairautta on kuvattu maalauksessa. Maalauksen sommittelu on hyvin levoton; pullot ja morfiinipiikit ovat siellä täällä kuvaa. Maryn huulet ovat myös vääripäin.

NIKO VALTOKARI

Työssäni kopioin Picasson näkemyksen ihmisestä. Tein ihmishahmolle pullon käteen kuvatakseni Tyronen perheen juomiongelmia. Vihreä aita, jolla on rösoiset reunat, on symbolina Jamiin työtömyyteen. Hänhän ei tahtonut leikata etupihalla pensasaitaa, koska pelkäsi naapurien näkevän hänet. Näytelmässä Jamie leikkaa pensasaitaa isänsä kanssa. Näin hän saa edes vähän rahaa isältänsä. Teoksessani on yö, ja Jamie palaa kotiinsa baari-illasta juovuksissa. Ylhäällä on ajatuskuupla, joka aluksi kuvasi Jamiin näyttelijähaavetta, mutta teatterissa ilmeni, että hän vihaa näyttelijäuraa ja haluaa olla kirjailija. Siispä ajattelin kertoa sen olevan kirjailijauran haaveilua.

Tunnelma työssäni on synkähkö, mutta yritin käyttää myös kirkkaita värejä. Tarkoitukseni oli antaa edes pieni toivonpilke. Kirjailijanurasta haaveileva Jamie muokkaa Edmundista sellaisen, joksi hän itse olisi halunnut tulla. Eli toivonpilke piilee Edmundissa. Työtä tehdessäni en ajatellut sommittelua sen enempää kuin, että ihmishahmo on alhaalla, jotta unelmille on enemmän tilaa. Halusin unelmille enemmän tilaa siksi, että aiheeni oli unelmat ja niillä on suuri rooli näytelmässä.

Päiväunilla kastepisteessä

KAISA VETONIEMI

Amerikkalaisen **Eugene O'Neillin** (1888-1953) Pitkän päivän matka yöhön (Long Day's Journey Into Night) -näytelmän käsikirjoitus valmistui vuonna 1941. Syystä tai toisesta näytelmä kuitenkin julkaistiin vasta kirjailijan kuoleman jälkeen vuonna 1956. Näytelmä on huomattavan paljon omaelämäkerrallinen. Tyronen perheen vaiheissa on selviä yhtäläisyyksiä O'Neillin omaan lapsuuteen. O'Neill sai kirjallisuuden Nobel-palkinnon vuonna 1936. Pitkän päivän matka yöhön on draamakirjallisuuden klassikko.

Näytelmän pohjalta tehdyssä teatteriesityksessä ohjaajana toimii **Kurt Nuotio**. Pohjana on käytetty **Juha Siltasen** suomennosta. Tällä hetkellä näytelmää esitetään Helsingissä, Suomen Kansallisteatterissa. Näytelmässä on mukana vain viisi henkilöä, joten jokainen näyttelijä oli valittava huolella. Valinnat osoittautuivat loistaviksi. Rooleissa ovat muun muassa **Esko Salminen**, **Jussi Nikkilä** ja **Eero Aho**. Jokainen näyttelijä suorittaa roolinsa tunteella, ja se välittyy yleisöönkin. Lavastus ja puvustus sopivat näytelmän aikakauteen ja tunnelmaan. Valaistus on hämyistä ja pehmeä. Lava on miellyttävän näköinen. Katsojan tekee mieli mennä istumaan näyttämön sohvalle. Teatteriesitystä on tavallaan helpompi tulkita kuin näytelmän käsikirjoitusta. Kaikki on selvänä kasvojen edessä; tarvitsee "ainoastaan" kuunnella ja ymmärtää. Teatteri täydentää käsikirjoituksen herättämät kysymykset.

Sekä näytelmässä että teatteriesityksessä tarina ja keskeiset ongelmat ovat samat. Teos kertoo Tyronen perheen rikkinäisestä elämästä. Perhe viettää helteistä elokuun päivää kesähuvilalla vuonna 1912. Ennen kuin päivä päättyy ja yö alkaa, perheen muodollinen autuus on raadeltu. Vanhat kirvelevät muistot ja nykyisyyden epäonnistuminen hiertävät kaikkia. Perhe harhailee sumussa yrittäen löytää viimeiset rippeet

onnesta.

Näytelmässä huvila kuvataan vanhaksi, mutta arvokkaaksi rakennukseksi. Teatteriesityksessä **Kati Lukan** toteuttama lavastus on hiukan synkkä ja voimakas. Näyttämölle on koottu perheen olohuone sohvineen ja pöytineen. Lisäksi lavan reunalla on kuistin kaiteita. Lavastus on täydellisen massiivinen ja jämerä verrattuna perheen muuten ristiriitaiseen tarinaan. Huvila on merenrannalla. Päivän mittaan mereltä alkaa vyöryä sumua, joka saartaa eksoottisissa olevan perheen entistä enemmän hämäämään. Välillä sumun keskeltä kuuluu yksinäinen ja surullinen sumutorven ujellus. Se on kuin viimeinen epätoivoinen merkki sumuun eksoottiselle perheelle. Merkki, joka yrittää herättää kaikki menneisyyden horteesta, siinä onnistumatta.

Perheen keskeisimmät ongelmat ovat alkoholi- ja morfiiniriippuvuus. Ne ovat kuitenkin enemmän seuraus kuin syy. Perheen isä James Tyrone alistaa muuta perhettä oman tahtonsa mukaan. Hänen vaimonsa Mary pakenee tätä valtaa morfiinin turviin. Vanhin poika Jamie on pessimistinen, elämässään epäonnistunut juoppo. Perheen kuopus, Edmund, potee keuhkotautia. Mary ei suostu hyväksymään Edmundin sairautta, vaan sulkee silmänsä todellisuudelta. Samaan tapaan hän kirjaimellisesti sulkee silmänsä, kun pojat alkavat epäillä hänen retkahtamistaan. Jokainen keskustelu aiheuttaa riitoja ja syytelyä. Hiljalleen henkilöiden murheet alkavat paljastua. Tarinassa ei ole paljon mullistavia käännteitä, sillä kaikki ongelmat ovat käsillä heti aluksi.

Perheen pää, James Tyrone, on entinen näyttelijä. Hän oli taitava, mutta jää yhden roolin vangiksi. Lisäksi hän on rahan vanki. Rahasta on tullut hänelle vallan symboli; sen avulla hän sortaa muuta perhettä. Rahaongelma on lähtöisin hänen köyhästä lapsuudestaan. Aikuisena hän kokee saavuttaneensa jotakin, kun hänellä on rahaa. Raha on kuin voitonmerkki, siksi hän ei halua luopua siitä. Näytelmäs-

sä James kuvataan komeaksi ja kymmenen vuotta ikäistään nuoremman näköiseksi. Mary ja James menettivät keskimääräisen lapsensa, kun tämä on vielä vauva. Mary on takertunut menetykseensä eikä pääse siitä yli. Varmasti Jameskin kantaa sisälään surua ja syyllisyyttä Maryn tilasta. Kuten muillekin perheen miehille, myös Jamesille maistuu viski. Pullo on jatkuvasti käden ulottuvilla. Se on aina tukena, jos tilanne käy tukalaksi.

Äiti-Mary puolestaan hautaa hukkaan heitetyn elämänsä morfiinihuuruihin. Tarinan alkussa hän on vasta tullut parantolasta, mutta retkahtaa pian uudelleen. Teatteriesityksen edetessä Mary muuttuu yhä rähjäisemmän ja riutuneemman näköiseksi. Hän valittelee yksinäisyyttään. Hiljalleen yksinäisyys tiivistyy katkeruudeksi. Mary syyttää Jamesia siitä, ettei hänellä ole koskaan ollut kunnon kotia tai ystäviä. Hän katuu valintojaan ja särkyneitä unelmiaan. Nuorena hän halusi olla nunna tai konserttipianisti, mutta hän rakastuikin Jamesiin. Avioliitto estää luonnollisesti nunna-haaveet. Konserttipianistin elämä taas vaatii säännöllistä harjoittelua. Säännöllisyyttä Marylla ei ollut ollenkaan. Jamesin työn takia heidän on matkusteltava ja yövyttävä kakkosluokan hotelleissa. Maryn elämä on ollut oikeastaan pelkkää Jamesin perässä kulkemista. Hänellä ei ole omia ystäviä tai omaa kotia. Mary kieltäytyy uskomasta karua todellisuutta. Hän hautautuu yhä syvemmälle muistoihin. Lopulta hänkin murtuu ja myöntää Jamesille huumeriippuvuutensa. Se ei kuitenkaan enää auta mitään. Ennen kuin yö päättyy, Mary kaivaa esille vanhan hääpukunsa. Hääpuku on ikään kuin symboli kaikelle sille, mitä hänellä olisi voinut olla. Se on muisto hänen elämänsä onnellisimmasta päivästä. Hääpukua kanniskellessaan Mary toivoo saavansa onnensa takaisin.

Perheen vanhin poika Jamie on juoppo. Hän on laiska ja kyyninen. Jamien epäonnistunut näyttelijänura on suurin pettymys hänen isälleen. Jamie

ei itse ikinä todella edes halunnut näyttelijäksi. Hän halusi tulla kirjailijaksi. Jamie väittää toteuttaneensa oman menetetyn kirjailijanuransa luomalla Edmundista kirjailijan. "Minä loin sinut, sinä olet minun Frankensteinini!", hän huutaakin eräässä kohtauksessa Edmundille. Humala on Jamien pakoreitti ympärillä murenevilta onnellisen perheen kulisseilta. Hän on perheen musta lamma. Jamie kärsii muita pahemmin Maryn retkahduksesta. Hän elättelee toivoa, että jos Mary voisi toipua, niin ehkä hänkin. Jamie on kateellinen nuoremmalle veljelleen Edmundille. Edmund saa Marylta loppumatonta huomiota samalla, kun Mary haukkuu Jamia. Rähjäisen ulkokuoren alla on kuitenkin jotain enememmänkin. Sisimmässään Jamie rakastaa kovasti perhettään. Jamie yrittää viimeiseen asti saada perheensä asiat kuntoon. Lopulta hän luovuttaa ja hukuttaa murheensa pulloon.

Edmund on romanttinen ja mielteliäs. Hän on lahjakas kirjailija, joka riutuu keuhkotaudin kourissa. Edmund on perheen lemmikki. Hän etsii itseään ja kaipaa jonkinlaista esikuvaa. Hän ottaa oppia Jamielta. Ed-

mundilla on hyvin läheiset välit äitiinsä Maryyn. Näytelmän luoja ei siinä välttämättä huomaa heti mitään kummallista. Teatterin lavalla hellyydenosoitukset yltyvät niin kiihkeiksi, ettei niitä voi olla huomaamatta. Kysymyksessä on oidipuskompleksi; lapsi vihaa toista vanhempaansa ja välittää toisesta epäilyttävän paljon. Edmund ei ehkä suoranaisesti vihaa isäänsä - ainakaan koko aikaa - mutta väittelyjä on paljon. Kuuluisan isän varjossa ei ole helppo kasvaa. Epäilläään, että Eugene O'Neill on kirjoittanut itsensä Edmundin hahmoon.

Perhe on takertunut toistensa syytelyyn. Kukaan ei huomaa omia ongelmiaan, vaan kaikki etsivät vikaa muista ja menneisyydestä. Suurimmaksi syntipukiksi nousee James Tyrone. Mary ja pojat syyttävät häntä kaikkien ongelmien aiheuttajaksi. Totuus on, että tuskin ketään perheenjäsentä voi suoraan sormella osoittaa syylliseksi. Asiat ovat kiertyneet toistensa ympärille; sotkussa ei ole päätä eikä häntää. Kipeitä riidoista tekee se, että kaikki todella välittävät toisistaan. Kaikki toivovat parempaa. Heillä ei vain ole voimia riuhtaista itseään irti

raskaasta ongelmien kierteestä.

Vaikka näytelmä on yli 60 vuotta vanha, se koskettaa yhä. Siitä ei tarvitse tehdä modernisoitua versiota. Perheriidat, epäonnistuminen ja erilaiset riippuvuudet säilyvät vuosikausien yli. Ne puhuttelevat katsojaa ja lukijaa vielä tänäkin päivänä. Kaikki tarinan tapahtumat voisivat tapahtua nykyäänkin. Edmundin sairaus tosin voisi olla jokin nykypäivänä yhtä vakava, kuin tuberkuloosi oli tuolloin. Teatterissa tai näytelmää lukiessa vanhanaikaisuus ei häiritse ollenkaan. Ulkomuoto on kuitenkin vain pintaa, keskusteluista löytyvät tärkeimmät asiat. Lisäksi vanhanaikaisuus tuo näytelmään lisää todentuntua, jos sitä ajattelee O'Neillin elämäkertana. Nykypäivänkin yleisö voi löytää lavalta tai kirjasta oman itsensä kaltaisen hahmon. Traagisuus ja tarinan kipeys eivät katoa minnekään vuosien varrella. Edelleen näytelmä saa katsojan tai lukijan tunteet heräämään. Silmiin voivat nousta kyneleet aivan kuten 60 vuotta sittenkin. Pohjimiltaan ihminen ei muutu. Tähän päivään asti ihmisyyden säilynyt, ja se tekee näytelmää koskettavan. Olemme kuitenkin kaikki vain ihmisiä.

MIIA NIKULA

Tein työni Picasson maalauksen "Olga nojatuolissa" pohjalta. Muutin teosta enemmän näytelmään sopivaksi: Olgasta tein perheen isän, saidan James Tyronen. Olgan kädessä ollut viuhka muuttui rahanipuksi, mikä kuvaa Jamesin halua pitää kaikki rahat itsellään.

Näytelmää voisi parhaiten kuvailla tunnelmaltaan synkäksi ja surulliseksi tarinaksi, jossa perhe joutuu elämään monien eri ongelmien keskellä. Teoksessa tämä ilmenee parhaiten väreissä; tausta on osittain tummanpunainen, mutta jossain nurkassa häämöttää valoa. Tämä valo kuvastaa sitä rakkautta, jonka voimin Tyronen perhe pystyi voittamaan ongelmansa. Myöskin Jamesin musta puku voisi kuvata näytelmän synkkää tunnelmaa.

Teoksen sommitelma on aika lailla sama kuin alkuperäisessäkin työssä:

hahmo on keskellä ja hallitsevassa asemassa.

Kulisseissa kuohuu

KALLE TORNBERG

Eugene O'Neillin käsikirjoittama elokuva Pitkän päivän matka yöhön (Long Day's Journey Into Night) perustuu samannimiseen näytelmään. Vuonna 1962 ilmestynyt elokuva oli aikansa palkintorohmu, vaikka kirkkain – Oscar – jäikin saavuttamatta. Teosta on kutsuttu O'Neillin omaelämäneroksi.

Elokuva sijoittuu vuodelle 1912 Tyronen perheen kesäasunnolle meren äärelle, jossa vanhat haavat runnotaan auki. Tästä neljän hengen kommuunista - josta lapset ovat jo omillaan - ei ole jäljellä kuin raunio, jota he yhteistuumin kannattelevat pitääksensä maineen puhtaana. Pirstaloituneiden unelmien ja karun totuuden lievittämiseksi kukin käyttää omaa keinoaan: miehet alkoholia ja vieraita naisia, äiti taas morfiinia. Tänä helteisenä elokuun päivänä perheen jäsenet selvivät välejänsä aina kukon laulusta iltamyöhälle. Keskustelu äitii useimmiten kuitenkin riitelyksi, huudoksi ja hampaiden kiristelyksi.

Pojasta polvi paranee

Lapset, Jamie ja Edmund, ovat epäonnistumisien kolhimat. Jamie seurasi isänsä jalanjälkiä ja kokeili siipiään näyttelijänä ja saikin unelmaroolin Shakespearen näytelmässä. Ahneus kuitenkin repii hänet pohjalle, eikä voimia paluuseen ole. Alkoholi toimii Jamielle lohdutkeena pimeinä ja yksinäisinä iltoina. Kolmikymppinen Jamie voi vain haaveilla jälkikasvusta, sillä vakituudesta suhteesta on ikuisuus. Hän toimii isänsä huvilalla talonmiehenä, mikä ei ole

hänen idyllinsä mukaista. Jamie on kovasti kuin isänsä: jyrkänä ja harventuneet hiukset kertovat samannäköisyydestä, mutta myös räväkkä ja väitteilyintoinen luonne on peräisin James Tyronelta. Tämä tuottaakin usein kärhämää näiden kahden vahvan persoonan välillä: "Ikinä minä en ole halunnut näyttelijäksi. Sinä pakotit minut siihen."

Toimittajan uraa aloitteleva Edmund taas on kuin ilmetty äitinsä: tummat silmät ja ruskea tukka. Edmund sairastaa tuberkuloosia, jonka luultavasti sai toimiessaan reporterina maailmalla. Sairautta peitellään kovasti, eikä kukaan uskalla sanoa sitä ääneen; "Yskäähän tuo vain on. Olet vain vilustunut." Varsinkin Mary-äiti ottaa nuorimman poikansa sairauden rankasti.

Parhaat päivänsä jo nähnyt Mary on harmaapäinen, vartaloaltaan keskinkertainen ja tummasilmäinen. Hänen suurin unelmansa oli tulla nunnaksi tai konserttipianistiksi. Nunnana oleminen ja avioliitto James Tyronen kanssa on mahdoton yhtälö. Mary valitsee rakkauden uran sijaan. Menneisyyden haamut eivät jätä Marya rauhaan, ja niinpä hän turvautuu vanhaan apuriin: morfiiniin. Erityisen raskaasti hänen mieltään painaa tyttären kuolema, jonka Jamie aiheutti huolimattomuudellaan. Myös yksinäisyys kalvaa hänen mieltään. Mary on koko elokuvan ajan morfiinin vaikutuksen alaisena; kädet tärisyvät, mielialat vaihtelevat, puhe on sekavaa ja silmät punottavat.

Perheen isäntänä häärivä James on entinen huippunäyttelijä, jolle vanheneminen ja aloilleen asettuminen on vaikeaa.

James on erittäin tarkka maatiilkuistaan ja rahoistaan: "Valot päällä niin kuin koko talo palaisi ja vielä tähän aikaan yöstä. Se on raha, joka siinä palaa." Jamesista on tehty perheen syntipukki. Kaikki ongelmat syytään hänen saituudensa piikkiin. Jamesille perheen epäonni on kova kolaus imagoille.

Perheen pää

Kaikki perheen jäsenet yrittävät esittää onnellista perhettä, mutta taustalla muhii suuria, selvittämättömiä ongelmia. Yhdessä he kannattelevat esi-rippua – ei itsensä – vaan toistensa takia. Mutta kulisseissa kuohuu.

Erityisen silmäänpistävää elokuvassa on Maryn ja Edmundin suhde. Mary hakee nuoreen poikaansa jatkuvasti fyysistä kontaktia, mikä tuntuu jo omittuiselta. He vaikuttavat nuorelta juuri rakastuneilta lemmenparilta. James ja Jamie eivät ole huomaavinaan näiden koskettelua, mutta Jamesin sisällä kiehuu kateus. Edmund ei pane pahakseen äitinsä lähentelyä, vaan käyttää jopa hyväkseen huumeriippuvaista äitiään. Suhteessa on myös väkivaltaa; puoleen jos toiseen.

Todellinen perheen pää Tyronella on juuri Edmund. Hän on kietonut kaikki pikkurillinsä ympärille: "Kyllä sinä tiedät, että tekisin mitä vain Edmundin puolesta. Hän on minulle tärkeä. Tiedät sen." Jamie ja Mary ovat kuin sulaa vahaa hänen käsissään. James on ainut, joka pinnistelee poikaansa vastaan. Tuloksetta. Edmund on saanut lujan otteen isännyydestä; James on kouluttanut hänestä liian hyvän. Hän on luonut pa-

JANIKA KESKITALO

Työssäni kuvastan henkilöllä Edmundia ja O'Neillia. Kuvasin heitä istuvalla ja miettivällä miehellä, jonka vartalo on heikkokuntoisemman näköinen kuin Picasson omassa työssä "Istuva alaston". Symboleina teoksessa näkyvät perheen muut jäsenet; Mary heikkona hauraana kuivuneena kasvina, Jamie viskipullona ja perheenpää James Tyrone raskaana tummana verhona hahmon takana. Kuin taakkana ajatuksiinsa sulkeutuneelle henkilölle.

Näytelmässä on tunteita täynnä oleva ilmapiiri. Onnellisista hetkistä kyynelten ja vihan maailmaan. Tunnelmaa kuvasin selkeillä pensselin liikkeillä, jotka tuovat tiettyä epävarmuutta mukaan. Työssä on paljon sinisen eri sävyjä tummasta vaaleaan. Ja punaiseksi maalattu istuin laajentaa teoksen väriä ja elävöittää aihetta.

remman version itsestään. Kustajansa.

Rahako ratkaisee?

Varsin pienellä budjetilla tehty Pitkän päivän matka yöhön yllättää monipuolisuudellaan. Kameratyöskentely lähentelee nykypäivää, ja kuvakulmat ovat omaperäisiä. Kameran liikkuvuus on jopa leikkisän kepeää. Pyörimiset, terassikohtaukset ja olohuoneen kiistelyt sujuvat sulavalla liikkeellä. Zoomaukset antavat uutta perspektiiviä tapahtumille: se, mikä näytelmässä jää piiloon, on elokuvassa hyvinkin näkyvillä. Ehkä jopa

liiaksikin. Katsojalle ei jää jännitystä, kun kaikki juonenkäänteiden avaimet annetaan valmiina käteen. Kaikki on kuvattu liian itsestään selvästi.

Musiikkia elokuvassa on hyvin rajoitettu määrä. Suurimaksi osaksi se on "modernia", sekavaa ja jopa psykedeelistä pianon pimputusta. Huutavat sumutorvetkin tekevät paremman vaikutuksen kuin riitasointuiset pianokonsertot, joissa ei ole päättä eikä häntää.

Liian hyvälle totutetut 2000-luvun teinit odottavat taustamusikkia kohtauksen

mukaan. Tämä jää uupumaan, mikä johtuu 60-luvun teknologian puutteesta.

Näyttelijäsuoritukset olivat kaunisteltuna kehoja. **Katharine Hepburn** (Mary) ylinäyttelnee suurimman osan kohtauksista ja vie katsojalta "oivaltamisen ilon". Maryn huumeiden käyttö on liian selkeää. Puhtaat paperit näyttelästä saa vain **Jason Robards** (Jamie), joka esittää hienon, itsenäisen ja tekemisistään vastuunottavan roolisuorituksen.

Elokuva oli aikaansa edellä – mutta aikaamme jäljessä.

SARI SARPOLA

Picasson maalauksessa oli alun perin vaaleat ja luonnolliset värit. Maalasin työhön tumman taustan ja muutenkin synkemmät värit. Lisäsin työhön myös kahleita. Työ kuvaa sitä, miten James Tyrone pitää hallinnassaan koko perhettä. Työn nainen kuvaa Mary Tyronca.

Teoksessa on aika pelkistetty sommitelma: Siinä on Mary, joka istuu nojatuolissa kahleissa. Tausta on tumma ja siinä on vaaleanharmaata sumua kuvaamassa. Työn yläreunassa on kasvat ja käsi, jotka kurottavat kohti Marya ja koettavat saada hänestä otetta. Ne kuvaavat morfiinikoukkua ja James Tyronca. Lisäksi yläreunassa on pieni ikkuna, jossa on kalterit. Mary on Tyronen ja morfiinin vankina.

Työssäni on synkkä ja uhkaava värimaailma. Siinä on paljon tummansinistä ja tummanharmaata. Yläreunassa käsi on myrkyvihreä ja kasvat kirkkaanpunaiset. Maryn iho on kalpea; se on lähes maidonvalkea.

"Näytelmässä riidellään ja annetaan anteeksi, huudetaan ja ollaan vereslihalla, mikä olisi melkein kiusallista ellei Kansallisteatterin esitys olisi niin suurenmoinen." Anja Salminen, Uutispäivä Demari, 8.10.2009. Kuvassa keuhkotautista runoilijasielua näyttelvä Jussi Nikkilä ja ulkopuolisuuteensa ja itseensä sulkeutuva morfinistiäiti Terhi Panula.